

Somriures entre les dunes

Pallasos sense Fronteres i Comediants anaren al Sàhara en primavera per visitar els 750 nens que a l'estiu han estat acollits per famílies catalanes. Eixos nens tornen aquesta setmana al desert, però un pont de somriures uneix Catalunya amb el Sàhara Occidental.

L'Associació Catalana d'Amics del Poble Sahrauí (ACAPS) ha aconseguit que famílies de més de cent municipis catalans acullen nens sahrauís durant l'estiu. Aquestes vacances els han acostat a luxes impensables als campaments de refugiats, com ara l'aigua corrent, i els han obert les portes a un món molt diferent. Aquesta setmana tornen al Sàhara, tornen a formar part de les dues-centes mil persones que viuen en un tros de desert prestat. Qui en parlarà, d'ells i de la seva causa, durant la resta de l'any?

Per a recordar-los que no estan sols a la immensitat de les dunes,

Pallasos sense Fronteres va organitzar aquesta primavera una caravana solidària. Viatjaren fins als campaments i convertiren les tendes dels nòmades en veles de circ. Ja fa set anys que aquesta ONG, encapçalada per Tortell Poltrona, porta els nassos vermells fins a zones on les condicions de vida són dures i costa somriure.

En aquesta aventura a Tinduf, a l'oest d'Algèria, Pallasos sense Fronteres va comptar amb el grup teatral Comediants. Als deu artistes inicials s'hi va afegir gent interessada a conèixer de primera mà la realitat del poble sahrauí. Entre aquesta dotzena de viatgers acci-

dentials hi havia Kim Manresa, fotògraf que ha recorregut bona part de l'Àfrica i que en aquesta ocasió faria dels somriures les seves eines de treball. L'expedició portava a més un projector i el curt-metratge *Lalia*, dirigit per Silvia Munt, guanyador d'un Goya 1999. Els participants van costejar de la seva butxaca les 80.000 pessetes del bitllet d'avió. En el vol de línia regular van coincidir amb diverses famílies que havien acollit nens sahrauís durant les vacances i volien tornar-los a veure i comprovar com era la seva vida entre les dunes.

"En situacions difícils els nens fabriquen una cuirassa molt dura

A Tinduf, un poble del Sàhara algerià a la frontera del Marroc i Mauritània, es van refugiar els sahrauís que van deixar el seu país quan va passar sota administració marroquina, el 1975.

El referèndum per a la independència de Marroc s'allunya, de moment, fins l'any 2002.

Els habitants del Sàhara mostren gran amabilitat amb els visitants. A l'altra pàgina, dalt, Tortell Poltrona i Jaume Bernardet animen els nens. A sota, un vehicle de la seva caravana solidària.

per a sobreviure. Si aconseguim que s'aturin i somriguin, ja s'estan obrint. En alguns casos, Pallassos sense Fronteres ha servit per rompre el glaç, i que després organitzacions com Metges sense Fronteres puguin acostar-se a la població", explica Cincua, una component de l'ONG. El grup de clowns hi portaren el que anomenen la teràpia de la rialla.

La destinació de l'expedició és Tinduf, un poble i base militar al Sàhara algerià, a la frontera del Marroc i Mauritània. Allí es van refugiar els sahrauís que van deixar el seu país quan va passar sota administració marroquina, el 1975. Des d'aleshores hi viuen esperant un referèndum que els deixi decidir si volen la independència com a estat o l'autonomia dependent d'un altre país.

La caravana de Pallassos sense Fronteres i Comediants va visitar els quatre campaments m

portants, organitzats com si fossin províncies o *wilayes*: El Aaiun, Smara, Dajla i Auserd. Responen als noms de les ciutats més importants del Sàhara Occidental, ara sota el poder de Mohamed VI. Cada *wilaya* se subdivideix en municipis i aquests en barris. Tots es diuen igual que alguns pobles o districtes del territori que van deixar enrere. Abans de veure's confinats, els sahrauís eren nòmades i es desplaçaven amb les seves tendes, les haimes, per les dunes. S'acabà per a ells el comerç o la pesca.

La teràpia de la rialla. La tasca més representativa que Pallassos sense Fronteres porta arreu del món és l'anomenada teràpia de la rialla. Les comunitats visitades viuen penúries, ja sigui per la pobresa o per algun conflicte polític que els ha allunyat de la seva llar, com en el cas del Sàhara

Occidental. Aquesta situació hi deixa marques psicològiques negatives. Un somriure pot alleugerir les tensions. Riure retorna la confiança en un mateix i fa que les persones siguin més comunicatives amb qui les envolta. Els clowns actuen com a psicòlegs socials, mentre el seu auditori oblida durant un moment les dificultats quotidianes.

Pallassos sense Fronteres, a més, pot ajudar altres ONG amb el seu treball. Per exemple, quan els clowns catalans van visitar els campaments sahrauís el 1999, treballaven amb Odontòlegs Solidaris. L'objectiu era aconseguir de manera amable que els més joves adquirissin l'hàbit de raspallar-se les dents. En canvi, a la primavera del 2000, en el que fou la seva desena visita al desert, es tractava "d'impulsar que es torni a parlar d'un tema que fa ja 25 anys que s'arrossega", segons

Perfils

ARXIU / CARMÉ PUÉRTOLAS

Tortell Poltrona. Abans de posar-se el nas vermell era Jaume Matteu Bullich. Ara, després de 25 anys com a pallas-

so, és més conegut pel seu sobrenom. Ha fet riure al costat de Charlie Rivel, Oleg Popov, Jango Edwards o Leo Bassi, i també va dirigir les dues primeres edicions del Festival Internacional de Pallassos de Cornellà. El 1993 descobreix la utilitat de l'ofici al camp de refugiats de Veli Gore, a Croàcia, gràcies a les rialles de més de 700 nens envoltats per les penúries de la guerra. L'experiència el mou a crear Pallassos sense Fronteres, una organització no governamental que intenta millorar amb els seus somriures la situació psicològica de refugiats o d'habitants de zones depauperades, com ara Bòsnia, Cuba, Guatemala, Armènia o la República Sahrauí. La seva tasca li ha valgut la medalla de plata al Mèrit de les Belles Arts, la medalla al Mèrit Cultural Palestí o el Nas d'Or Honorífic al Festival de Pallassos de Cornellà. En l'últim lliurament dels Premis Max va recollir un guardó honorífic vestit amb una samarreta, on es podia llegir un missatge solidari a favor del poble sahrauí.

Comediants.

El teatre és una festa. Éssers fantàstics o terrenals, tradicions religioses o paganes són en mans de Comediants elements de diversió i d'experimentació. El grup català va néixer el 1971, hereu del teatre sense text com el que va proposar Italo Riccardi. A l'empara de les creacions més avantguardistes, on imatge i vivència substituïen la paraula, Comediants va sorgir com una temptativa de feina en grup que deixava la direcció dels espectacles en mans del col·lectiu d'actors. El sol, la lluna i el Mediterrani són constants en unes produccions dissenyades per a entrar pels cinc sentits. Cercaviles, revetlles, actuacions de carrer,... més enllà de les parets de les platees convencionals. La festa és aquí teatre.

ARXIU

Dalt, una imatge de l'espectacle "Sol solet", de Comediants. A sota, una escena típica en el poblat sahrauí. La companyia catalana va dur l'alegria teatral al desert.

com explica la pallassa Cincua. En canvi, per a Comediants era la primera experiència de caravana solidària. Van decidir fer lloc en la seva agenda de compromisos, animats per Tortell Poltrona i per la satisfacció de sentir-se útils en projectes amb incidència social, tant al territori sahrauí com a l'estat espanyol. Jaume Bernardet, membre del grup teatral, explica que en aquesta ocasió "Comediants va treure del bagul l'es-

pectacle *Sol solet*, la història d'uns còmics i uns músics darre-re la utopia d'agafar l'astre rei. En el seu viatge troben la lluna, el mar, les estrelles... Són elements que els sahrauís reconeixen, però sobretot identifiquen la nostàlgia de l'oceà."

Bernardet, una de les cinc persones que la companyia teatral va traslladar a Tinduf, comenta també que fou necessari adaptar l'espectacle al món dels refugiats:

per exemple, "per a ells el camell és l'animal més representatiu, el company, el mitjà de transport, l'amic, així que incloem titelles amb la seva figura. Al final, el sol de la nostra obra s'amaga darrere la vela d'un circ, que es pot assimilar a l'haima, la tenda on viuen".

En les actuacions se sumava a la troupe un pallasso sahrauí. Aquest artista s'ha format a recer de l'ONG catalana, i hi ha una altra persona en període d'aprenentatge. El llenguatge dels gestos no coneix problemes de fronteres, i per això Pallassos sense Fronteres promou cursos de capacitació d'animadors culturals. Així la llavor de l'organització pot germinar, fins i tot quan l'ONG ha abandonat el lloc.

Compàs d'espera. Els sahrauís coneixen el so que ha de tenir la paciència. Mentre arriba el moment de deixar els campaments, organitzen la seva vida pensant en el seu país.

Les haimes, tendes que recorden la vida nòmada, són senzilles. "Viuen en un món sense objectes, tan sols tenen l'essencial, encara que el més primordial de tot ho porten dintre: és la seva mirada, l'honestedat, el somriure. És una lliçó d'humilitat. Ací reprens el gust per conversar i coneixes què és l'esperit de l'hospitalitat", rememora l'actor Jaume Bernardet.

Famílies sahrauís van acollir en les seves tendes els artistes, de la mateixa manera que cases catalanes allotgen durant l'estiu joves de Tinduf. Els nens aprenen a pescar amb uns peixets de fusta. Llencen la xarxa a la sorra mentre els majors els expliquen que un dia faran el mateix en les aigües de l'oceà.

Els joves de vint anys nascuts a les haimes només coneixen el seu país pels relats familiars. Una història així mostra Sílvia Munt en el curt-metratge *Lalia*, on una noia ens explica com imagina que deu ser la terra de la gran promesa, com imagina el blau del mar, si ella tan sols coneix els oasis del desert àrid. La pel·lícula

la es projectava com una part més de l'espectacle de Pallassos sense Fronteres i Comediants. Els refugiats veien la projecció en silenci, amb atenció. S'hi representaven els seus somnis, la seva espera.

Per al poble sahrauí la situació "provisional" en camps de refugiats dura des que l'estat espanyol va abandonar el que havia estat la seva colònia. Després de la "marxa verda", que aquesta tardor complirà 25 anys, el Sàhara Occidental va passar a mans marroquines.

El recompte de la població és la base fonamental per poder convocar el referèndum, on el poble sahrauí decidirà si vol la independència com a estat o bé la integració dintre el Marroc. L'últim cens fet per la MINURSO (Missió de les Nacions Unides per a Referèndum del Sàhara Occidental) establí 86.381 votants d'un total de 198.000 persones identificades.

Molts dels no acceptats pertanyen a "tribus contestades", a les quals el govern marroquí va convidar a traslladar-se des dels seus llocs d'origen al territori sahrauí. Tan sols el 4% dels seus membres han estat reconeguts i el govern marroquí ha presentat vora 80.000 apel·lacions. La investigació dels recursos allunyaria la data del referèndum, que estava previst per al 31 de juliol del 2000, fins al 2002.

De tornada a casa, l'expedició de Pallassos sense Fronteres va muntar la campanya "Un minut de vergonya per als refugiats de l'antic Sàhara Espanyol". Des de fa alguns mesos, cada dimarts a les vuit de la tarda els ajuntaments de bastants poblacions del Principat veuen com a les portes es concentra un grup de persones. Es tapen la cara amb les mans. El gest simbolitza la vergonya per la passivitat de les autoritats espanyoles davant la situació del poble sahrauí.

Els habitants del que fou al seu dia la "província 50" estan penjats al mig del desert. Iniciatives com les vacances organitzades per l'ACAPS o la caravana de la

rialla, els fan d'altaveu. "Comediants es va sumar al viatge perquè volem que es torni a parlar del cas sahrauí, que ja fa 25 anys que s'arrossega, sense solució", recorda Bernardet, un dels actors que es va desplaçar fins a Tinduf. Les fo-

tos de Kim Manresa acosten una realitat perduda al mig d'un desert algerià, però que forma part de la nostra història comuna.

Isabel Aparici /
Agència Zoom

L'ambient del desert és tota una barreja. En ella, els elements militars formen part en el color de la quotidianitat.

**10è Festival
Terra de Trobadors**
del 7 a l'11 de setembre de 2000
DES VILLES I DE S SEUS HABITANTS
Desis 2 desenes de ciutadans

**CASTELLÓ
D'EMPÚRIES**

Ajuntament de la Comarca Valls de
Castelló d'Empúries

ORGANITZACIÓ: DE TROBADORS
PATROCINI: DE TROBADORS